

масового знищення, зокрема отриманих внаслідок корупції; встановлення адекватних покарань за порушення законодавства з легалізації (відмивання) злочинних доходів; створення системи запобігання діяльності фіктивних компаній; актуалізація переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції.

Однак прикро, що Україна вже встигла побувати в «чорному списку» країн FATF, тобто в списку небезпечних країн, з точки зору відмивання грошей. Рекомендації FATF були впроваджені в діяльність державних органів України та на її території була сформована система державного контролю за легалізацією «брудних» коштів.

Переконані, що саме попередження та виявлення доходів від корупції є базовим для результативності успішного антикорупційного режиму, що дасть змогу для відновлення довіри суспільства до державних інституцій, покращення інвестиційного клімату, розвитку економіки, та, водночас стане важливою передумовою розбудови ефективної держави. Адже саме боротьба з відмиванням корупційних доходів є невід'ємною складовою боротьби з економічною злочинністю.

Список використаних джерел

1. Невиконані рекомендації FATF та чергова «жовта картка» для України. URL: <https://www.unian.ua/politics/2383128-nevikonani-rekomendaciji-fatf-ta-cherгова-zhovta-kartka-dlya-ukrajini.html>

2. Відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20161230/Tipologia_2016.pdf.

Микитчик Андрій Васильович,
доцент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація проведено системне дослідження теоретичних і прикладних кримінологічних аспектів самодетермінації злочинності в Україні. Для її якісної реалізації проаналізовано феномен самодетермінації злочинності, визначено її основні форми і механізми, та запропоновано заходи запобігання негативним соціальним процесам і злочинності загалом.

Ключові слова: злочинність, причини та умови, детермінанти, фактори, самодетермінація, форми самодетермінації, заходи запобігання

Summary a systematic study of theoretical and applied criminological aspects of self-determination of crime in Ukraine was conducted. For its qualitative implementation the phenomenon of self-determination of crime is analyzed, its basic forms and mechanisms are defined, and measures of prevention of negative social processes and crime in general are offered.

Keywords: crime, causes and conditions, determinants, factors, self-determination, forms of self-determination, prevention measures.

Актуальність дослідження криміналізації сучасного суспільства, а саме процесу детермінації злочинності, обумовлена стрімкими змінами, що відбуваються в соціально-політичному житті України. З'являються все нові форми кримінальної активності, які вимагають дієвих заходів запобігання. Необхідна розробка більш ефективних заходів запобігання та протидії криміналізації суспільства, так як наявні заходи не завжди відповідають сучасним реаліям і виявляються малоефективними. Це проявляється в недостатньому обліку всіх соціально-економічних перетворень, що відбуваються в суспільстві, і їх криміногенних наслідків.

У різні історичні періоди можливо було спостерігати кількісні коливання стану злочинності, які як правило, супроводжувалися якісними змінами соціально-економічних реалій. Вище зазначене обумовлено не тільки зовнішніми, а й внутрішніми детермінантами злочинності. Відповідно, під зовнішніми детермінантами злочинності розуміються окреслені в кримінології комплекси економічних, соціальних, культурних, правових, політичних та інших причин. Під внутрішніми детермінантами – причини і умови, що породжуються самою злочинністю. Отже, при дослідженні злочинності необхідно враховувати внутрішні ресурси її розвитку і підтримки на певному рівні.

На думку О.М. Джужи злочинності притаманна ознака самодетермінувального явища, тобто самовідтворення, що характерне для злочинності неповнолітніх, рецидивістів та ін.» [1, с. 63].

А наприклад, О.М. Костенко зазначає про те що злочинність має властивість самодетермінації, тобто самовідтворення. Самовідтворення як одна із ознак злочинності [2, с. 82].

Основні тенденції сучасної злочинності пов'язані в основному з активізацією її організованих форм, підвищення злочинного професіоналізму, збільшення відсотку рецидиву та появи нових видів кримінальних правопорушень які вчиняються у мережі Інтернет. Зазначене свідчить, про активні процеси, які відбуваються в структурі самої злочинності, і робить необхідним здійснення постійного кримінологічного аналізу криміногенної обстановки в Україні. У зв'язку з цим існує нагальна потреба в розробці нових і вдосконаленні існуючих заходів запобігання проявам самодетермінації злочинності.

Досліджуючи класифікації форм самодетермінації злочинності, можливо більш детально систематизувати їх за наступними формами, а саме

За механізмом впливу:

Безпосередня самодетермінація:

1. Вчинення допоміжних кримінальних правопорушень: допоміжні кримінальні правопорушення, необхідні для вчинення основного; допоміжні кримінальні правопорушення, що вчиняються з метою приховування слідів основного правопорушення; допоміжні кримінальні правопорушення, вчинені з метою використання результатів правопорушення.

2. Організована злочинність. Організована злочинність має особливий механізм прояву. Так, створення злочинної організації вже передбачає вчинення дій протизаконної спрямованості (тобто одне кримінальне правопорушення неминуче передбачає інше).

3. Корупційна злочинність. Організовані злочинні організації являються основними замовниками протиправних дій представників органів державної влади. При цьому відзначається і зворотний зв'язок, коли корумповані посадові особи сприяють збереженню і розвитку кримінальних структур, допомагаючи їм.

4. Рецидивна злочинність. Рецидив вчинення кримінальних правопорушень відрізняється від простої повторності тим, що нові кримінальні правопорушення були вчинені після того як були застосовані передбачені законом профілактичні заходи.

5. Професійна злочинність. Професіоналізм злочинців спостерігається при неодноразовому вчиненні злочинцем кримінальних правопорушень однорідного типу, і кожний раз він удосконалює використані злочинні схеми, а також створює нові, виходячи з отриманого індивідуального злочинного досвіду і досвіду інших злочинців.

6. Пенітенціарна злочинність. Механізм самодетермінації пенітенціарної злочинності виражений в особливій субкультурі і вимушеному підпорядкуванні інтересам кримінальних лідерів, конфліктних ситуаціях і суперечностях між групами засуджених і окремими засудженими або між засудженими та представниками адміністрації установ виконання покарань, розвитку особливого психологічного стану засудженого, постійно очікуючи небезпеку і готового до самооборони, у зв'язку з чим в цілях власної безпеки він змушений приєднатись до певної групи засуджених і підтримувати їх злочинні переконання.

Опосередкована самодетермінація:

1. Латентна злочинність. Розглядаючи питання про латентність злочинності, необхідно виділити два її види: прихована і штучно прихована.

2. Нерозкрита злочинність. В разі відсутності об'єктивної реакції з боку правоохоронних органів, злочинець не притягається до

кримінальної відповідальності, що в свою чергу призводить до висновку про можливість продовження злочинної діяльності.

3. «Тіньова правотворчість». Тіньова правотворчість –це процес створення особливого різновиду соціальних норм, регулюючих специфічну сферу суспільних відносин, які не виходять від держави, не захищаються силою державного примусу і не характеризуються формальною визначеністю.

4. Кримінальна субкультура . Вона безпосередньо впливає не тільки на осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, але і на психологію суспільства в цілому.

5. Свідоме ігнорування норм права конкретними громадянами. Правова аномія (певний стан психології суспільства) виникає саме у зв'язку з дисонансом неписаного і формального права.

Запропонована класифікація дозволяє розробити нові дієві заходи запобігання злочинності та її спроможності до самодетермінації.

Необхідно підкреслити, що запобігання самодетермінації злочинності – діяльність щодо зниження як кількості кримінальних правопорушень, так і їх суспільної небезпеки за допомогою нейтралізації або послаблення детермінант злочинності шляхом розробки ефективних заходів запобігання самодетермінації злочинності, в рамках чого необхідно здійснити профілактичний вплив як на осіб, схильних вчинити або вже вчинили кримінальні правопорушення, так і на суспільство загалом.

Список використаних джерел

1. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. Київ: Паливода А. В., 2006. 264 с.

2. Кримінологія : підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с. С. 82.

3. Денисов С. Сучасні детермінанти злочинності в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 4. С. 21–33. DOI: <https://doi.org/10.34285/visnyknapu2019.04.021>.